

Akp'yi Ortaya Çıkaran Koşullar ve Akp İktidarının İlk Yıllarında Ab-Abd İle İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme

An Assesment On Conditions Allowing The Formation Of The Akp, And Relations With The Usa And The Eu In The Early Years Of His Rule

H. Bayram Kaçmazoğlu

Özet: 1990'larda komünizmin çökmesi ve tek kutuplu bir dünyanın oluşması dünyada ve Türkiye'de siyasal İslamcılığın gelişmesine yol açmıştır. Türkiye'de RP'nin iktidara gelmesi, Amerika'da 11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesi, İslamcı yükselişe karşı gerek içeride, gerekse dışarıda önlemler alınmasına; İslamcılarının radikaller ve İlimliler şeklinde ikiye ayrılmasına neden olmuştur. Büyük güçler çıkarları doğrultusunda Ortadoğu'yu ve enerji kaynaklarını ellerinde tutmak için radikal İslamcılar tasfiye etmiş, ılımlı İslamcılar desteklemişlerdir. Bu politikaların yürütülmesinde, İslami ve laik kimliği ile Türkiye stratejik bakımdan kilit bir ülke olarak görülmüştür. AKP, bu koşullar altında, ılımlı İslamcı bir parti olarak kurulmuştur. AKP içerideki dengeler karşısında ABD ve AB'ye dayanarak, onların bölge politikalarına hizmet ederek, Türkiye'den talep edilen reformları gerçekleştirerek dış güçler karşısında meşruiyet kazanmaya çalışmıştır. Bu makale, AKP'nin oluşmasını sağlayan koşulları, AKP iktidarının ilk yıllarında ABD ve AB'nin çıkarlarına hizmet eden politikalarını ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: AKP, siyasal İslam, büyük güçler, Orta Doğu

Abstract: In the 1990s, the collapse of communism and the formation of a unipolar World has led to the development of political Islamism in Turkey and in the world. Welfare Party's coming to power in Turkey, the September 11 attacks in the United States, has led take precautions against the rise of Islamism both domestic and abroad and it has also led to the split of the radicals and moderates. The Great Powers have eliminated the radicals and supported the moderates in order to monopolize the energy resources and Middle East. While carrying out the afore said policy, Turkey has been considered as an important strategic country with its Islamic and secular identity. Under these conditions, the AKP has taken place in political life as a moderate Islamist party. Unlike the interior equilibrium, on the basis of external powers like the USA and the EU, the AKP has gained legitimacy. -by serving their policies in the region and establishing reforms that they want reforms. In this article, conditions allowing the formation of the Justice and Development Party, and in the early years of his rule, policies that serve the interests of the USA and EU were discussed.

Keywords: AKP, political Islamism, great powers, Middle East

Yakın dönem dünya tarihi, ABD'nin çıkarlarına hizmet etmeyen hükümetlerin iktidardan uzaklaştırılması örnekleriyle doludur. Bu konuda farklı ülkelerden örnekler vermeye gerek duymadan, konuyu anlamak açısından sadece 1970'lerdeki Ecevit iktidarının çektiği zorlukları ve 1980'lerde Özal iktidarına verilen desteği hatırlamak yeterlidir. Soğuk Savaş döneminin bitmesinden sonra ABD ve müttefiklerinin uluslararası arenadaki etkinlikleri, üstünlükleri, hoyratlıkları daha da artmıştır. Batı içi çatışmadan üstün çıkarak dünyanın her açıdan lideri olduğunu kabul ettiren ABD, 1945'ten sonra Türkiye'de de partiler, basın, bürokrasi ve üniversite içerisinde en fazla yandaş ekibe sahip olma özelliğini daha da ileri boyutlara taşımıştır. Bu bağlamda ABD'nin bölgedeki çıkarları çerçevesinde, kendisine hizmet etme yarışı içerisinde olan partiler ve ekipler arasından işine en çok yarayacak olanı bulması ve seçmesi gerekmiştir. ABD'ye yakın duran bazı partiler, 1990'larda çeşitli nedenlerle yıpranmış, halk desteğini kaybetmiştir. Refah Partisi ise dünya siyasetiyle ilgili görüşleri nedeniyle kullanılmaya tam elverişli ve esnek değildi. Milli Görüş'ün önde gelen kadrosu; millilikten, yerlilikten, Doğululuktan, İslam Birliği'nden söz etmekte; Batı'yı, İsrail'i alabildiğince eleştirmekteydi. İçeride de laik ve Batılı yaşam biçimine yakın duran modern çevreler, Refah zihniyetine karşı şiddetli muhalefette bulunuyorlardı. Refah Partisi zihniyeti, Batılı değerlere, ABD'ye mesafeliydi. Radikal İslamcı çizgide olmasa da geleneksel İslamcı özellikleriyle Batı'nın siyasal zihniyetine ve hedeflerine uzak bir siyasal hareket olarak değerlendiriliyordu.

Komünizmin ortadan kaldırılması Batı'da safları gevşetmemeliydi. ABD ve müttefiklerinin yeni bir düşmana ihtiyacı vardı. "Öteki" kategorisini Müslümanlarla doldurma düşüncesi bir süredir Batı dünyasında eğreti bir şekilde ortalıkta dolaşıyordu. Ancak Müslümanların tümünü düşman kategorisine yerleştirmek de Batı çıkarlarıyla çelişiyordu. Zira yeni politikalar çerçevesinde, Ortadoğu, YakınDoğu gibi coğrafyalarda Müslümanlarla işbirliğine ihtiyaçları vardı. 2001 İkiz Kuleler saldırısı Batı'ya bu olanağı sunmuş oldu. Yeni düşman belli olmuştu: Müslümanlar. Ancak Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da uygulanacak yeni politikaların başarılı olabilmesi için Müslümanları hesaba katması ve onlardan yararlanması gerekiyordu. ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı, komünizmle mücadele-

le amaçlı gibi gösterip kendi çıkar alanlarını genişletmek adına dinsel-ideolojik açıdan eğitip silahlandığı İslamcı gruplar, Batı dünyasının yeni düşmanıydı. Artık tüm dünya Batı adına, terörizmle, yani İslamla mücadele edecekti. Bu bağlamda Müslümanlar “radikal İslamcı”, “ılımlı İslamcı gibi kategorilere ayrıldı. İlimli İslamcılar, Batı ile işbirliğine hazır, moderniteden yararlanma eğilimde olan muhafazakârlardan oluşuyordu.

Başta Müslüman halkların yaşadığı coğrafyalar olmak üzere dünyayı sıkı bir şekilde kontrol altında almak için ABD ve müttefiklerinin Sovyetler Birliği'nin tasfiyesine bağlı olarak geliştirdikleri politikaları meşrulaştırmak için hala aydınlatılmamış olan 11 Eylül saldırıları kullanıldı. Böylece ABD ve müttefikleri safalarını sıkı tutmak adına bir yandan ortak bir düşman yaratmış diğer yandan da enerji kaynaklarına sahip olan stratejik bölgeleri daha sıkı şekilde kontrol etmek için önemli bir olanak yakalanmıştı. Bir başka anlatımla, 11 Eylül saldırıları bağlamında Batı çıkarlarının düşmanı olarak sunulan “radikal İslamcılar”la mücadele edilirken, yeni üretilen Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında ılımlı İslamcılar öne çıkarılıp kullanıldı. Projenin amacı; 11 Eylül saldırıları sonrasında Müslümanları denetlemek, “terör” kaynaklarını yok etmek, bölgeye “uygarlık” götürmek, ilgili alanları küresel ekonomik ilişkilere açmak, böylece Orta ve Yakınoğu'nun enerji ve ulaşım hatlarını sıkı şekilde denetim altına almaktı.¹ Bu planın yürütmesi için İslam coğrafyasında “milli”, Amerikan karşıtı, emperyalizm karşıtı veya Batı dünyasının tam kontrolünde olmayan yönetimlerin ılımlı İslamcı yönetimlerle değiştirilmesi gerekiyordu. Başka bir anlatımla, Büyük Ortadoğu Projesi ile Orta ve Yakınoğu'daki halklar etnik, dinsel ve bölgesel kimliklerine göre bölünüyor; 1990'ların post modern teorileri 2000'li yıllarda uygulamaya konuluyordu. Post modern teorilerin de öngördüğü şekilde etnik, dini ve bölgesel olarak bölünen bu toplumlara bir yandan birbirleriyle çatışacakları bir zemin hazırlanıyor diğer yandan güç birliği yaparak mücadele etme potansiyelleri tamamen yok edilerek, her durumda kendilerine bağımlı hale getiriliyorlardı. Böylece enerji kaynakları ve stratejik bölgeler tamamen ABD'nin kontrolüne geçiyordu. İlimli İslamcılarının işbirliği ile gerçekleştirilen tüm bu girişimlerin, işgallerin, katliamların adı da kendileri ve yandaşlarına göre ilgili bölgelere “medeniyet” götürmek olarak propaganda ediliyordu. Irak'ta olduğu gibi artık dünyanın pek çok bölgesinde doğrudan veya dolaylı operasyonlar yapılıyor; Arap Baharı öncesinde, Sovyetlerin el çektiği bölgelere kadar uzanan Turuncu Devrimler organize ediliyordu.

Türkiye'deki iktidarın Doğu'ya dönük, yerelliği öne çıkaran politikalarından hoşnut olmayan büyük devletler ve onların içerideki uzantıları, RP hükümeti ile süren gerilimli süreci tehlikeli görerek onu iktidardan uzaklaştırdılar. Bu operasyon daha sonra yürürlüğe sokulacak olan Arap Baharı'nın Türkiye koşullarında-

¹ Bu konuda bakınız; Altuğ Günel, “Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye”, www.medyakuryazar.com/wp-content/uploads/2012/12/bop.pdf, erişim tarihi: 06.06.2014.

ki bir ön denemesi gibiydi. Refah Partisi iktidardan uzaklaştırılıp kapatıldıktan hemen sonra Milli Görüş çizgisinde bir farklılaşma görülmeye başlandı. Kendilerini “Yenilikçi Kanat” olarak adlandıran partinin genç ekibi, Refah Partisine göre Batılı görüşlere daha ılımlı yaklaşan Fazilet Partisi’nin yönetimini ele alarak partiyi Batılı çevrelerle uzlaşacak bir zemine çekmek üzere Necmettin Erbakan’ın yokluğunda Fazilet Partisi’nin yönetimine (14 Mayıs 2000) aday oldular. Ancak kongrede başarılı olamadılar. Yenilikçi Kanat, “ak saçlılar”dan tamamen bağımsız ve özgür olmak, onların kontrolünden kurtulmak, kendi yollarını kendileri yeni koşullar çerçevesinde belirlemek istiyorlardı. “Milli Görüş”çülere karşı daha büyük oynamayı kafalarına koymuş olan bu ekip, uzun süredir ABD ve AB ile de dirsek teması içerisindeydi. Batı ile işbirliği içerisinde hedefe yürümek için “ak saçlı” Milli Görüşçülerden tamamen kurtulmanın, bağımsızlığı ilan etmenin, onların ayağa dolaşmasını önlemenin tam da zamanıydı. Ak saçlılardan uzaklaşma, Batılı çevrelerce kabul edilebilirliğin, meşruluğun ilk koşulu olarak görülüyordu. “Eski politikalar” ve politikacılar var oldukça kendileri mevcut partinin yönetiminde tam olarak söz sahibi olamayacaklar, iktidara gelemeyecekler, gelseler bile mevcut ekip ve siyasal çizgi ile orada kalamayacaklardı. Yapılması gereken iş, Milli Görüş’ten ayrılmaktı. Bu değerlendirmelerin ardından Fazilet Partisi’nin Yenilikçi Kanadı Milli Görüş gömleğini çıkarıp muhafazakâr, ılımlı İslamcı olarak tanımladıkları yeni bir gömlek giydiler. Bu gömlek değişimi, ABD ve AB ile uzlaşmak, önceki görüşleri tamamen değiştirerek Batı kaynaklı bazı değerleri araçtan amaca dönüştürmek anlamı taşıyordu. Bunu ortaya koymanın yolu da yeni bir parti kurmaktan geçiyordu. Sıra yeni bir parti kurmaya gelmişti. Bu aşamada Yenilikçiler uluslar arası büyük güçlerin ve Türkiye’deki egemen anlayışın önemli bir kısmının kabul ettiği bir parti kurmaya yöneldiler. Küresel sistemle, AB ve ABD ile yakın ilişki içerisindeydiler. Ne kadar AB’ye, ABD’ye, Kopenhag Kriterlerine yakın dururlarsa meşruiyetleri o ölçüde artıyordu. Batı artık gâvur ve düşman kategorisinden çıkarılmıştı. İktidara gelmek, orada kalmak ve dünya nimetlerinden yararlanmak için onlarla işbirliği olmazsa olmaz bir zorunluluktu. Batı’nın Ortadoğu politikaları, yeni düzenlemeleri için potansiyel gördükleri en ciddi, hırslı ve Batı için işe yarar tek güçlü ekip olduklarının kendileri de Batı da farkındaydı. Bu koşullar sağlandıktan sonra iktidara gelmek pek çok probleme rağmen sorun değildi. İktidara gelme koşullarının küresel güçler tarafından belirlendiğini yakından biliyorlardı. İktidara gelecek ekibin Ortadoğu coğrafyasında ABD’nin planlarını gerçekleştirmesine engel olmaması, hatta doğrudan yardımcı olması ilk koşuldu. Türkiye’de güçlü bir iktidar adayının hangi politikalar çerçevesinde siyaset yapacağı belliydi: Ortadoğu ve dünyanın diğer bölgelerinde ABD ve müttefiklerinin çıkarlarına destek veren veya ses çıkarmayan liberallerin, ılımlı İslamcılarının ve sosyal demokratların Türkiye’de iktidar olma olasılıkları daha yüksekti. Bu bağlamda ülkenin muhafazakâr seçmen potansiyelini, yükselen yeni ılımlı İslamcı sermayesini ve ılımlı İslamcı rüzgârını da hesaba katmak gerekiyordu. AKP’nin kuruluşu, 28 Şubat dolayısıyla, Batılı ve yerli ege-

men güçlerle uzlaşmak anlamına geliyordu. AKP, emperyalizmle, özellikle ABD ve AB ile çatışarak iktidar olunamayacağını gören İslamcıların partisiydi. AKP, küresel mali sermayenin neo-liberal ekonomik politikalarını kayıtsız şartsız savunan ve bunun için ABD-AB ile uzlaşmayı kaçınılmaz gören ılımlı İslamcılarının kurduğu bir örgütlenmeydi.²

Kökenleri 1960-1970'lerin Odalar Birliği'ne dayanan, Turgut Özal'ın liberal ekonomik politikalarıyla serpilme olanağı bulan yerli-Anadolu sermayesi, 1990'larda faizsiz kâr ortaklığı söylemleriyle yurt içi ve yurt dışında yaşayan "mutedil" tasarruf sahiplerinden topladıkları paralarla, RP'li belediyelerden aldıkları ihalelerle büyüme olanağı bularak mevcut yapıya alternatif bir ekonomik sistem oluşturmaya çalıştılar. Bu sürece paralel olarak örgütlenen İslami eğilimli sermaye, 28 Şubat'tan olumsuz şekilde etkilendi ve önemli bir kesimi mevcut görüşlerini tashih etme, zihniyet dünyalarını yeniden şekillendirme yoluna gittiler. İslami ve şer'î tınlar taşıyan anlayışlarını ılımlı İslamcı bir çizgiye doğru taşıdılar. Halktan toplanan paralar, belediyelerden alınan ihaleler, yaptıkları işler dolayısı ile elde ettikleri tatlı kârlarla büyümüş ve belli ölçüde de tabanda kullandıkları ortak paylaşım zihniyetinden, yaşam tarzından, hatta dünya görüşünden hızla uzaklaşmış; Batı dünyasıyla uyumlu, ılımlı İslamcı bir anlayışı benimsemişlerdi. Ne kadar muhafazakâr, İslamcı olurlarsa olsunlar geçmişin mütevazî yaşam biçimi geride kalmış, dünya nimetlerine dönük, alternatif konformizm içeren "burjuva" vari bir yaşam tarzı edinmişlerdi. Bu yaşam biçiminden vazgeçmeleri, mevcut olanakları terk etmeleri mümkün değildi. Dolayısıyla İslamcı sermayeyi temsil eden kesimler 28 Şubat sürecinde, elde ettikleri her türlü kazanımı yitirmektense faizsiz sistem, İslami ekonomi anlayışı gibi siyasal söylemlerinde bazı düzenlemeler yaparak, sistem içinde yer almayı tercih etmişlerdir. Kısaca İslami ekonomik anlayışından uzaklaşarak küresel ve liberal ekonominin kuralları ile uzlaşma yolunu seçmişlerdir. Geçmiş söylemlerinde direterek devlet rantlarından, ihale kârlarından, zengin olmalarını sağlayan kaynaklardan vazgeçmeleri mümkün değildi. Tabakalar atlayıp sınıf değiştirmişler, uluslar arası sermaye ile ilişki kurma düzeyine gelmişlerdi. ABD ve AB'nin çıkarlarına hizmet etme, küresel ekonomi kurallarına uymanın kendilerine daha büyük olanaklar sağlayacağını görüp, bu yönde bir dönüşüm geçirdiler. Böylece egemen ekonomi anlayışı ile bütünleştiler. Dolayısıyla geçmişin İslamcı sermayesi ile siyasetçisi, yeni ılımlı İslamcı, muhafazakâr demokrat kimliği, sermaye ve siyaset anlayışı ile Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kuruluşunu hazırlayan süreçte birlikte hareket etmişlerdir.

RP geleneğinden gelen ve AKP'yi kuran siyasetçileri etkileyen başka faktörler de vardı. AKP'nin ağırlıklı kesimi, MSP-RP geleneğinden geliyordu. İslamcı siyaset aracılığı ile tutunup süreç içerisinde mevziler kazanmışlardı. Başarılarında etkili olan dar bir tabanları vardı. Ancak bu taban artık onlar için yeterli değildi.

² Merdan Yanardağ, *Bir ABD Projesi Olarak Operasyon Partisi*, Destek Yayınları, 2013, s. 14.

1990'lı yıllardaki gelişmeler, belediye hizmetlerini yürütme biçiminden kaynaklı olarak farklı eğilimlere sahip kesimlerin de takdirini kazanmaları, bu kitleleri de kapsayacak bir genişlemeye, yaygınlaşmaya olanak sağladı. İç ve dış konjonktürün taleplerini göz ardı etmeden, hatta onların istedikleri ile kendi taleplerini entegre ederek, birleştirerek iktidara gelmek gerekiyordu. Bunun yolu da pragmatizmden, genişlemekten, daha önce şiddetle karşı çıkılan Batılı değerlerle uzlaşmaktan geçiyordu. 28 Şubat'tan çıkarılan temel ders tam da buydu: Batılı büyük güçleri ve onların iç uzantılarını rahatsız etmeden, onlarla uzlaşarak "niyet"leri birlikte paylaşmak.

ABD, AB ve onların içerdeki temsilcilerinin onayı alınmadan iktidara gelmek, mümkündü ama orada kalmak mümkün değildi. Türkiye bunu 1970'lerde Ecevit hükümeti ve 1990'larda Erbakan hükümeti ile tecrübe etmişti. Ecevit ABD'nin Ortadoğu politikalarına ve Irak'ı işgaline karşı bir çizgi izliyordu. Irak sorunu nedeniyle Ecevit, önderliğindeki koalisyonun sonlandırılması için bir takım girişimler sergilendi. Türkiye'de iktidar alternatifi olarak ABD'nin önünde iki seçenek vardı: Bunlardan birincisi DSP'de bulunan bazı siyasetçilerin önderliğinde yeni bir liberal sol partinin, ikincisi de Milli Görüş geleneğinden uzaklaşan ılımlı İslamcı ekibin kuracağı muhafazakâr bir partinin iktidara gelmesiydi. Ekiplerden biri Erbakan'dan diğeri Ecevit'ten ayrılmıştı. DSP'den ayrılan politikacılar tarafından kurulan siyasi parti başarılı olamayınca, AKP'ye giden yol açıldı. ABD ve AB ile çatışmak, karşı çıkmakla iktidara gelmenin mümkün olmadığını, iktidara gelmek için emperyal güçlerle uzlaşmanın, hatta onlara hizmet etmenin gerekli olduğu bu ekip tarafından çok iyi anlaşılmıştı.

2001'de bir grup ılımlı İslamcılar, Milli Görüş hareketinden koparak küresel kapitalizmin beklentileri doğrultusunda bir siyasal parti oluşturarak iktidar mücadelesinin en güçlü adayı haline geldi.³ AKP, bu siyasal gelişmeler yanında 2001 krizi sonrası çok özel bir konjonktürde kurulmuştu. Kriz sonrası genel olarak alım gücü düşmüş, işsizlik aniden ve büyük ölçüde artmış, esnaf yıkıma uğramış ve kepenk kapama eylemleri başlamıştı.⁴

Batılı çevreler AKP'yi "ılımlı İslam" kavramı etrafında Ortadoğu'daki politikalarını yürütme adına en uygun aday olarak görürken, AKP kendisini "muhafazakâr demokrat" olarak tanımlıyor, Batı'nın demokrasi, insan hakları, küreselleşme adına Türkiye'den beklediği siyasal reformların sorumluluğunu üstlenmeye, bunları gönüllü olarak yerine getirmeye hazır olduğunu beyan eden bir konumu sahipleniyordu. AKP bu tercihi ile liberaller başta olmak üzere geniş bir Batıcı aydın kesimin de desteğini alarak gücüne güç katıyor, hızla meşrulaşır iktidarın alternatifsiz seçeneği haline geliyordu.

³ Özgür Öztürk, "Türkiye'de İslamcı Büyük Burjuvazi", *Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014, s. 206.

⁴ Güven Bakırezer - Yücel Demirel, "AK Parti'nin Sosyal Siyaseti", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s. 173.

İktidardan daha önce yeterli pay almamış, modernist-laik-Kemalist anlayıştan mağdur olduklarına inanan ve bu durumu değiştirme hürsına, enerjisine hatta kinine sahip ama radikal olmayan, öngörülen politikalara hizmet etmeye hazır ılımlı İslamcı çizgide bir partiye ihtiyaç vardı. İslam dünyasına hitap edebilme donanımına sahip olan ılımlı İslamcı, Muhafazakâr demokrat bu parti, ABD'nin Ortadoğu, Kafkaslar, Orta Asya ve hatta Balkanlardaki politikaları doğrultusunda işbirliği yapabilecek, küresel ekonomi politikaları ile bütünleşebilecekti. Küresel-emperyal güçlerle ılımlı İslamcılarının çıkarları, istekleri, beklentileri kademeli olarak örtüşüyordu. Bu kadar net ve açık bir emperyalist işbirliği söz konusuydu.⁵ Türkiye yeni ılımlı İslamcı ve demokratik kimliği ile Ortadoğu toplumlarına örnek olacak, bölgedeki ülkelerin yönetimleri buna göre biçimlendirilecekti.

Recep Tayyip Erdoğan'ın iktidara geleceği yolundaki ilk belirtiler, 2002 seçimlerinden, hatta AKP kurulmadan önce başlayan ve birçok kez tekrarlanan ABD ziyaretleri ile olgunlaştırıldı. Erdoğan'ın 1990'lı yılların ortalarından itibaren ABD'li çevrelerle ilişki içerisinde olduğu Türk kamuoyu tarafından bilinmekteydi. AKP üst yönetimi, ABD'nin onayını almadan iktidara gelmenin ve orada uzun süre kalmanın oldukça zor olduğunu Türkiye'nin yakın siyasi tarihinden öğrenmişti. Bu bağlamda Milli Görüş gömleğini çıkaran Refah Partili eski ekip; Batı'nın, ABD'nin, Yahudi çevrelerinin de desteğini alarak AKP'yi kurdular.⁶ Erdoğan, milletvekili ve başbakan olmadan, hiçbir titri, sıfatı bulunmadığı halde Batılı çevrelerde başbakanlar, devlet başkanları nezdinde büyük bir kahraman, lider edasıyla karşılanıp görülmedik bir şekilde siyasal meşruluğu onaylandı ve ardından uluslar arası yeni oluşumların yardımcı aktörü haline getirildi. Erdoğan, hocası Erbakan'ın tersi bir dış gezi seyri izleyerek politikasının farklılığını ortaya koydu. Erdoğan dış gezilerine ABD'den başladı ve bunu Avrupa Birliği izledi. Ulusal devlet politikalarını küreselleşmeye ters bulan, yeni dönüşüm için bu anlayışların devlet kademelerinden tasfiyesini isteyen AB ve ABD, bu siyasal dönüşümü AKP ile birlikte gerçekleştiriyordu. Bu yeni küresel-muhafazakâr dünya düzeni, ılımlı İslamcılarla Batı emperyalizminin çıkarlarını birleştiriyor, AKP'nin konumunu güçlendiriyordu.⁷

AKP kurulurken bir bakıma ANAP tekrarlanıyor, dört eğilimi birleştirme söylemi kullanılıyordu. AKP, sağı daha sağa, muhafazakâr-İslamcı politikalara doğru kaydırırken RP'ye değil, DP'yi, Menderes'i, ANAP'ı ve özellikle Özal'ı referans olarak kullanıyordu. Erdoğan ve ekibi kendilerini Milli Görüş'ten ayırmak, farklılıklarını ortaya koymak için siyasal girişimlerini, çizgilerini din ile de-

⁵ Yanardağ, a.g.e., s. 40.

⁶ İlhan Uzgel, "AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s. 20.

⁷ İlhan Uzgel, "Dış Politikada AKP: Stratejik Konumdan Stratejik Modele", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s. 367.

ğil, muhafazakâr demokrasi söylemi çerçevesinde tanımlıyordu. Milli Görüşçü tezlerden uzaklaştığını ilan eden AKP lider kadrosu, kendilerini “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlıyor; parti programında demokrasi, insan hakları, hukuk devleti, sınırlı devlet, çoğulculuk, hoşgörü, farklılıklara saygı gibi değerlere yer veriyorlardı.⁸ AKP üzerine çalışan sosyal bilimcilerin birçoğu parti programı üzerinden yaptıkları değerlendirmelerde, AKP’yi Batı tipi muhafazakâr ve liberal partilerden ayırt etmenin güçlüğü üzerinde duruyorlardı.⁹ RP’nin Batı aleyhtarı görüşlerine karşılık AKP, Milli Görüş döneminde olduğu gibi Batının milli kimliği, yerli unsurları tahrip eden, bozguncu, dejenere edici şeytan, AB Hıristiyan Kulübü olarak değerlendirmiyor, demokrasiyi bir amaç olarak benimseyordu.¹⁰ AKP’nin Milli Görüş’ten farkını partinin teorisyenlerinden Yalçın Akdoğan şöyle belirtmektedir: AKP, Muhafazakârlığı siyasetin ana gövdesi yapan, demokrasiyi benimseyen, katılım olgusunu temel alan, onun halk egemenliği boyutunu öne çıkararak, evrensel ile yereli, geleneksel ile modernliği, devletin hassasiyetleriyle halkın değerlerini bir arada tutma, köktenci olmayan bir değişim ideolojisi benimseme iddiasındadır. AKP, Muhafazakârlıkla devrimci dönüşüme karşı aşamalı değişimi savunmakta, geleneksel toplumsal kurumların tahrip edilmesinin yanlışlığına vurgu yapmaktadır. Milli Görüşçü İslamcılıktan tamamen uzak duran, tercihleri ile ondan farklılaşan ve merkez sağa kaymaya çalışan AKP, kendisini muhafazakâr demokrat, merkez sağda bir kitle partisi olarak tanımlamaktadır.¹¹

AKP “kendisini Milli Görüş hareketinden sadece siyasal İslamı terk ederek ayırmadı, küreselleşme sürecinde IMF politikalarını ve AB ile entegrasyonu benimseyerek ve Adil Düzen söylemini ikame edecek şekilde hayırseverlik söylemi kullanarak ayırdı.”¹² Diğer yandan parti, kuruluşundan (14 Ağustos 2001) seçim zaferine (3 Kasım 2002) kadar geçen zaman zarfında açık bir Amerikan yanlısı tavır sergiledi.¹³ AKP’nin Batılı güçlerle işbirliğini simgesel olarak ortaya koyan iki temel olay mevcuttur. Bunlardan birincisi, Avrupa Birliği’ne dönük politikalar, ikincisi ise 1 Mart Tezkeresi’ni meclisten geçirme girişimleridir. AKP iktidarı kendisinden önceki hiçbir muhafazakâr, liberal, sosyal demokrat iktidarın yap-

⁸ Ergun Özbudun - William Hale, *Türkiye’de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı*, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 57.

⁹ Bu anlayışın yer aldığı çalışmalardan biri olarak Ergun Özbudun - William Hale, *Türkiye’de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı*’nı örnek verebiliriz.

¹⁰ İhsan D. Dağı, “Adalet ve Kalkınma Partisi: Güvenlik ve Meşruiyet Arayışında Kimlik, Siyaset ve İnsan Hakları Söylemi”, *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, Editör: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 122-125.

¹¹ Yalçın Akdoğan, “Adalet ve Kalkınma Partisi”, *Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: İslamcılık*, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 626-631.

¹² Bakirezer - Demirel, a.g.m., s. 173; Özbudun - Hale, a.g.e., s. 242.

¹³ Şaban Kardaş, “Türkiye ve Irak Krizi: Kimlikle Çıkar Arasında AKP”, *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, Editör: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 364.

madığı kadar açık, net, tek taraflı ve yoğun bir ABD ve AB yanlısı politika izlemiştir. Türkiye ile ABD arasındaki bu sıcak ve yakın işbirliğinin gelişmesinde, içeride yükselen ılımlı İslamcı sermaye ve siyaset yanlısı çevrelerin iktidar olmalarından daha fazla yararlanma talepleriyle ABD'nin Ortadoğu toplumlarını ılımlı İslamcı kimliğe doğru dönüştürerek kontrol altında tutma çabalarında Türkiye'yi model ülke konumuna taşıma girişimlerinin, yani iki tarafın çıkarlarının örtüşmesi etkili olmuştur.

AKP daha kurulmadan, 2000'lerin başlarında kamuoyunda AB yanlısı bir atmosfer oluşturulmuştu. AB'ye katılımın Türkiye'ye sağlayacağı yararlar konusunda siyasal ve bilimsel toplantılar ve paneller yapılıyor; çeşitli partiler, sendikalar, dernekler AB'ye katılım müzakerelerinin başlatılması için gerekli adımların atılmasını demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, hesap verilirlik, kaliteli yaşam standartları açısından milat, çağ atlama süreci olarak sunularak tek taraflı bir kamuoyu oluşturulmuştur. Ekim 2001'de gerçekleştirilen Anayasa değişiklikleri, Kopenhag siyasi kriterlerine uyum çerçevesinde gerçekleştirilmiş; birçok AB uyum paketi yasallaştırılmıştı. Bu uyum paketlerine AKP iktidarı da tüm hızıyla devam etti. Batı konusunda Türkiye'nin şüpheli İslamcıları 28 Şubat'tan sonra Avrupa Birliği sempatisini almıştı. Geçmişinde AB'ye, Batı'ya karşı olan AKP kurucuları, AB yanlısı, "ılımlı İslamcı" ve "işbirlikçi" bir çizgiye kaymış, önceki söylemlerini tümüyle değiştirmişlerdi. AKP iktidarı Batı'nın öne sürdüğü pek çok talebi büyük bir özveri ile kabul edip AB'ye katılım sürecini tüm gücü ile destekliyordu. Geçmişte İslam Ortak Pazarı, İslam Birliği, İslam kardeşliği gibi söylemlerle ayrı, bağımsız, Ortadoğu İslam ülkelerinin liderliğini amaçlayan görüşler bu yenilikçi kanat tarafından tamamen terk edilmiş, Batı ile yoğun bir işbirliği içerisine girilmiş, iktidar olur olmaz AB ile görüşmeler görülmedik şekilde hızlandırılmış, ileriye dönük müzakerelere başlama tarihinin verilmesini karnaval havasında kutlama aşamasına gelinmişti.

AB yanlısı bu olumlu rüzgâr, AB'ye katılım müzakerelerini, AB'ye yönelik halk desteğini de bir hayli artırdı. AB'nin Türkiye'den talep ettiği düzenlemeler, AKP'nin bir bakıma Avrupa ülkeleri nezdinde kabulüne dönük, kısmen taktik ürünü yasalardı. Asker, bürokrasi ve Kemalist ideolojinin siyasal İslam karşıtı otoritesini azaltmanın, sona erdirmenin tek yolu Kopenhag kriterleriydi.¹⁴ İlimli-modernist İslamcılar ve liberaller, ordunun siyasal ağırlığının azaltılmasında AB ile müttefik olmuşlardı. Partinin beklentileri ile AB'nin talepleri ve üyelik koşulları örtüşüyordu. AKP, asker üzerindeki sivil kontrolün artırılmasını, İslami dernekler ve vakıfların güçlendirilmesini, ifade özgürlüğünün genişletilmesini ve parti kapatmalarının zorlaştırılmasını istiyordu.¹⁵ Türkiye'deki İslami gruplar

¹⁴ M. Hakan Yavuz, "Giriş: Türkiye'de İslami Hareketin Dönüşümünde Yeni Burjuvazinin Rolü", *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, Editör: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 25.

¹⁵ Dağı, a.g.e., s. 135.

kendilerini iktidara taşıyacak tek yolun AB olduğunu anladıkları için, yeni demokratik anlaşmalara seküler gruplardan daha fazla destek verdiler.¹⁶

2002-2007 dönemi AKP'nin korkulu yıllarıdır. İktidarda kalma adına hiçbir şey garanti değildir. İçeride asker başta olmak üzere ulusalcı çevrelerden çekinmektedir. AKP henüz bu çevreleri tasfiye etme aşamasında değildir. Adımlarını temkinli atmakta, dilediği siyasal değişimleri gerçekleştirmeye tam olarak cesaret edememektedir. AKP, iktidarda kalmanın başlıca güvencesi, dayanağı olarak AB'yi, AB ile imzalanan uluslar arası anlaşmaları, AB'nin siyasal ilkelerini görmektedir. O nedenle AKP'nin ilk yıllarında abartılı ve takiye dolu bir "Batı hayranlığı", AB taraftarlığı mevcuttur. İçeriye güvenmediğinden dışarıya dayanarak bürokrasiyi ele geçirerek iktidara yerleşmeye; bazı taktiklerle, başta asker olmak üzere geleceği açısından sorun olarak gördüğü yapıları, kurumları etkisizleştirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda AB ile ilişkiler görülmedik düzeyde, hiçbir hükümetin cesaret edemediği ölçüde hızlandırılmıştır. AKP'nin iktidara gelir gelmez AB ile ilişkilere birinci derecede önem vermesi ve demokratik reformlara yönelmesi, AB ilkelerini önemsemesi, onları iktidarda kalabilmenin sigortası olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Hükümet AB üyelik girişimlerine devam ettikçe başta TÜSİAD olmak üzere kamuoyunu şekillendiren önemli aktörlerin, bazı entelektüellerin, büyük medyanın, pek çok sivil toplum örgütünün, sosyal demokrat ve liberal kesimlerin desteğini almaktadır.¹⁷ AKP'nin Türkiye'yi AB'ye üyelik müzakerelerine taşıması sistem içerisindeki durumunu güçlendiren bir aşamadır. AB reformlarının kabulü sürecinde parti modern-laik kesimlerden de destek aldıkça sistemden kaynaklı güvensizlik duygusunu azaltmaktadır.¹⁸

AKP'nin lider kadrosu, geçmişteki görüşlerinin en azından bir kısmını ve özellikle ABD ve Avrupa karşıtı söylemlerini terk edip Batılı büyük güçlerin kabul edebileceği siyasal bir çizgiye yönelerek Batılı çevrelerin kabul edebileceği ve hatta Ortadoğu politikalarında yararlanabileceği söylemleri savunmaya başlayarak, bu çevrelerin tam desteğini alarak parti kurup iktidara gelmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, AKP üst yönetimi, Amerikan'ın onayını almadan Türkiye'yi yönetmenin hiç de kolay bir iş olmadığını çok iyi bildiklerinden, ABD yönetimi ile yakın ilişkiler kurma yönünde daha fazla çaba harcamaları gerektiğinin farkındaydılar. Bunun için iktidarda iken ABD ve AB'nin tam güvenini kazanmaları gerekiyordu. Bu bağlamda, AKP yönetimi, ABD ve müttefiklerinin bölgedeki politikalarına hizmet etmek adına kendilerine biçilen rolü oynamak üzere ABD ile görüşmelere başladılar. Geçmişte İslam Birliği adına Ortadoğu'da etkili olmak isteyen Milli Görüş kökenli bu ılımlı İslamcı-"muhafazakâr demokrat"lar,

¹⁶ Yavuz, a.g.m., s. 10.

¹⁷ Dağı, a.g.m., s. 135.

¹⁸ Dağı, a.g.m., 134-135; Özlem Kaygusuz, "Türkiye-AB İlişkilerinin 'Möbius' Şeridi: AKP Reformculuğu ve AB Çokkültürlülüğü", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s. 421.

ABD'nin ılımlı İslamcı Ortadoğu rejimleri oluşturma politikalarında görev talep ettiler. ABD zaten bu amaçla kendilerine destek vermişti. Verilen bu desteğin test edilmesinin yeri ve zamanı gelmişti. Emperyalist Batı siyasetinin taşeronluğu adına AKP'li çevrelerin ve hükümetin AB'nin dayatmaları doğrultusunda hızlandırdığı uyum paketlerinin ardından ikinci atağı tezkere konusundaki girişimleriyle ortaya konuldu. Erdoğan ve ekibi Aralık 2002'de Beyaz Saray'da yapılan görüşmede, ABD yönetimine, Irak'ı işgal sürecinde Türkiye'nin her türlü yardım ve desteği sağlayacağı yolunda güvence verdi. Bunu, ABD'nin Ankara büyükelçiliğinin AKP'li milletvekillerini gruplar halinde büyükelçiliğe davet ederek tezkerenin geçmesi için ikna etmeye çalışması ve Erdoğan'ın ABD'ye bağlılığını bildiren beyanları izledi.¹⁹ ABD'nin söz konusu ekipten beklediği misyon tam da buydu. Büyük Ortadoğu Projesi ile her açıdan stratejik öneme sahip olan geniş bir coğrafyayı kontrol etmeye çalışan ABD, Türkiye'deki iktidarı çıkarları açısından daha işlevsel kılmak üzere, Erdoğan'ı Büyük Ortadoğu Projesinin Eş Başkanı olarak ilan etti. AKP iktidarının Batı'nın Ortadoğu'daki çıkarlarına hizmet etme konusundaki en önemli kanıtı, ABD'nin Irak'ı işgal etmek için Türkiye topraklarını kullanma ve hatta Türk ordusunun da bu işgale fiilen destek verme talebini olumlu karşılayarak gereğini yapmak üzere harekete geçmesidir. Hükümet, ABD'nin ilgili talebini reddetmek yerine, 1 Mart Tezkeresi adıyla anılan izin belgesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçmesi için yoğun bir çaba gösterdi. Başka bir ifade ile AKP, ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarının onun istediği şekilde gerçekleşmesi için büyük bir risk almış, kendi partisi içerisinde bu politikaya karşı çıkan milletvekilleriyle bile mücadele etmiştir. Dolayısıyla 1 Mart Tezkeresi öncesinde ve sonrasında AKP iktidarının izlediği politikalar, gösterdiği çabalar, ABD'nin çıkarlarına hizmet etme yarışının tarihsel belgeleridir. AKP iktidarının 1 Mart Tezkeresini Meclisten geçirme girişimlerini bir yandan büyük bir gücün bölgedeki politikalarına hizmet etme, taşeronu olmayı kabul ederek verilen rolü yerine getirmeye çalışmak diğer yandan kendisine verilen desteğe teşekkür etmek şeklinde yorumlamak mümkündür. AKP iktidarının bu politikalara büyük bir hevesle yönelmesinin temel nedenlerinden biri de, AB konusunda olduğu gibi, ülke içinde ve dışında, bir bakıma ittifak halinde olduğu egemen çevreler, güç merkezleri nezdinde pozisyonunu sağlamlaştırmak, meşruiyetini güçlendirmek anlamına gelmektedir.²⁰

Ancak AKP iktidarı, 1 Mart Tezkeresi'nin Meclis oylaması sırasında çok önemli bir yol kazasına uğradı. Hala Milli Görüş çizgisine yakın duran milletvekilleri ile Doğu ve Güney Doğu illerini temsil eden bazı milletvekilleri, muhalefetle birlikte hareket ederek 1 Mart Tezkeresi'nin Meclisten geçmesini

¹⁹ Uzgel, a.g.m., s. 371.

²⁰ Kardaş, a.g.m., s. 362.

önlediler. AKP'li bu milletvekilleri,²¹ Müslüman bir ülkeye ABD'nin operasyon yapmasını kolaylaştırma girişimine destek vermeyi kabul edemeyeceklerini meclisteki oylamada ortaya koydular.²² Bunun üzerine ABD yönetimi ile AKP iktidarı arasında büyük krizler yaşandı. ABD, AKP'yi gözden çıkarmaya niyetlendi. Ortaya çıkan krizi önlemek üzere ABD'ye giden bazı AKP milletvekilleri; "süpürmeyin kullanın, birbirimize karşılıklı ihtiyacımız var" türünden kulislere bulundular. Bu ekip, 1 Mart Tezkeresi'nin kabul edilmemesinin bir kaza olarak görülmesini, özür dilediklerini, ABD çıkarları için birlikte çalışmaya devam etme niyetinde olduklarını, bundan sonra daha dikkatli davranılacağını beyan edip muhataplarını ikna etmeye çalıştılar. Hükümet bu sarsıntıyı atlatmak üzere, mevcut koşullarda ülkenin çıkarlarının korunması ve daha ileriye götürülmesi Amerika önderliğindeki koalisyonla birlikte hareket etmeyi gerektiriyor²³ gerekçesini ileri sürerek Irak konusunda ABD'ye yeni yardım önerilerinde bulundu. Ancak ABD yönetimi ile AKP iktidarı arasındaki ilişkiler eski performansını bir süreliğine kaybetti. Yine de ABD ve müttefikleri, tezkere konusunda Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'ün ellerinden geleni yaptıklarına inandıklarını ima edip faturayı orduya çıkardılar. Gül ve Erdoğan ABD'nin sınavından bir kez daha geçmişti. Özellikle Erdoğan, Amerikancı görünmeden Amerikan çıkarlarının takipçisi olarak algılanıyor,²⁴ Amerikan politikaları doğrultusunda işbirliği yapılabilecek önemli isim olarak kabul görüyordu. Bu atmosferde AKP iktidarı ile ABD arasındaki ilişkileri 2007 seçimlerinden sonra Başbakan Erdoğan'ın ABD'yi ziyaretiyle tekrar rayına oturdu.

Sonuç olarak, Milli Görüş Hareketi'nden ayrılan Yenilikçi Kanat - AKP, 1990'lı yıllardaki siyasal ve ekonomik birikimlerini, 28 Şubat sürecinde edindiği deneyimleri de kullanarak, temsil ettiği ve kendisiyle birlikte değişim geçiren sermaye ile ılımlı İslamcı, muhafazakâr demokrat bir iddia ve büyük devletlerin bölgedeki projelerinde tanımlanan özelliklere uygun siyasal bir aktör olarak ortaya çıktı. AKP, büyük güçlerin Türkiye'de alternatif olarak ortaya çıkarıp desteklediği bir iktidardı. Yeni aktör, büyük güçlerin talepleriyle içerideki bazı çevrelerin beklentilerini örtüştüren siyasal bir hareket olarak geçmişte Batılı değerler aleyhine geliştirdiği tüm görüş, kanaat ve yargılarını tashih edip bu sefer karşı çıktığı fikirlerin Türkiye'de taban, taraftar, uygulama alanı bulması, yerleşmesi için mücadele verdi. Batılı çevrelerin öncülüğünde dönüştürülen İslamcı çizgi, Türkiye'de Batı çıkarlarına hizmet eden yeni bir siyaset olarak yürürlüğe sokuldu. IMF ile

²¹ AKP, Amerika'nın çıkarlarına karşı duran bu milletvekillerinin önemli bir kısmını 2007 seçimlerinde tasfiye etmiştir.

²² Mustafa Özyürek, *Tahta Bavulla Çıktım Yola: Siyasette 40 Yılın Anıları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, s. 244.

²³ Kardaş, a.g.m., s. 380.

²⁴ Barış Pehlivanlıoğlu - Barış Terkoğlu, *Sızıntı: Wikileaks'te Ünlü Türkler*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 81.

ilişkiler uyumlu bir şekilde devam etmiş, AB reform önerileri büyük bir istek ve enerji ile uygulanmış, küresel ve neo-liberal politikalara sadakatle bağlanılmıştır. AKP iktidarının bu kadar açık ve yoğun Batı yanlısı politika izlemesinin iki temel nedeni bulunuyordu. Bunlardan birincisi, bir büyük ülkeye dayanarak (ABD), onun bölgedeki ve Türkiye'deki çıkarlarına hizmet ederek iktidar olmak ve iktidarda kalmaktı. İkinci neden, iktidarda kalmak adına, AB reformlarını gerçekleştirerek iç ve dış çevreler nezdinde meşruiyet kazanmaktı. Bu iki temel nedenden dolayı AKP, hükümet olduğu yıllarda iç dinamiklere dayalı güçlerin desteğinden çok dış dinamiklere yaslanarak ülke içinde iktidar alanını genişletmeye çalışmıştır.²⁵ Bu bağlamda AKP'nin AB ilkelerine sığınmasını, dış desteği canlı tutmak şeklinde görmek mümkündür. Kısaca, 28 Şubat ve 11 Eylül koşullarının ortaya çıkardığı AKP, ABD emperyalizminin Ortadoğu'da tasarladığı yeni yapılanmalara ve içeride buna uygun politikalara dönük olarak ortaya çıkarılmış ve desteklenmiştir.²⁶ Bu dış desteği iç koşullarla birleştiren AKP de kendisine karşı olan bazı iç güçler karşısında hükümette kalmayı garanti etmek adına, ABD ve AB merkezli politikalara iktidarının ilk döneminde birincil derecede öncelik vermiştir. İlmî İslamcı, muhafazakâr demokrat AKP'nin iktidara geliş sürecini, uluslar arası güçlerin çıkarları açısından tehdit unsuru olarak görüp içeride RP'yi, dışarıda "radikal İslamcılar"ı etkisiz hale getirme operasyonunun bir parçası olarak da okumak mümkündür.

Kaynakça

- Akdoğan, Yalçın, "Adalet ve Kalkınma Partisi", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: İslamcılık*, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- Altuğ, Günal, "Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye", www.medyakuryazar.com/wp-content/uploads/2012/12/bop.pdf, erişim tarihi: 06.06.2014.
- Bakrezer, Güven - Demirel, Yücel, "AK Parti'nin Sosyal Siyaseti", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.
- Pehlivanlıoğlu, Barış - Terkoğlu, Barış, *Sızıntı: Wikileaks'te Ünlü Türkler*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Dağı, İhsan D., "Adalet ve Kalkınma Partisi: Güvenlik ve Meşruiyet Arayışında Kimlik, Siyaset ve İnsan Hakları Söylemi", *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, Editör: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Kardaş, Şaban, "Türkiye ve Irak Krizi: Kimlikle Çıkar Arasında AKP", *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, Editör: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 364.
- Kaygusuz, Özlem, "Türkiye-AB İlişkilerinin 'Möbius' Şeridi: AKP Reformculuğu ve AB Çok-kültürlülüğü", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.

²⁵ Yanardağ, a.g.e., s. 11.

²⁶ AKP'nin popülist politikalarının boyutlarını, yaygınlığını ele alan bir makale olarak bakınız; Deniz Yıldırım, "AKP ve Neoliberal Popülizm", *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.

- Özbudun, Ergun - Hale, William, *Türkiye’de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı*, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Öztürk, Özgür, “Türkiye’de İslamcı Büyük Burjuvazi”, *Neoliberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP*, Yordam Kitap, İstanbul, 2014.
- Özyürek, Mustafa, *Tahta Bavulla Çıktım Yola: Siyasette 40 Yılın Anıları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.
- Uzgel, İlhan, “AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü”, *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.
- Uzgel, İlhan, “Dış Politikada AKP: Stratejik Konumdan Stratejik Modele”, *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.
- Yanardağ, Merdan, *Bir ABD Projesi Olarak Operasyon Partisi*, Destek Yayınları, 2013.
- Yavuz, M. Hakan, “Giriş: Türkiye’de İslami Hareketin Dönüşümünde Yeni Burjuvazinin Rolü”, *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, Editör: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Yıldırım, Deniz, “AKP ve Neoliberal Popülizm”, *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu*, Derleyenler: İlhan Uzgel-Bülent Duru, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.